

Paulius Auškalis

Telekomunikacijų inžinierius, 25 m.

—20 – 22d—

Išvykimas.

Atsibudus ryte, kambario kampe jau laukia beveik pilnai sukrauta kuprinė, tik kai kurie smulkesni daiktai dar mėtosi netoliese paruošti kelionei. Vis neapleidžia jausmas, kad būdamas nepatyręs ilgesnių kelionių dalyvis, būsiu pamiršęs įsidėti kokių nors labai žygyje praverčiančių daiktų. Širdyje – šioks toks nerimas prieš kelionę. Kol paskubomis užkandu ir sudėliuju paskutinius daiktus kuprinėn, pastebiu, kad tik su taksi spėsiu laiku pasiekti LiJOT būstinę Vilniaus centre. Pusvalandis važiuojant neprailgsta – su taksistu visą kelią prakalbame apie tai, kur ir kaip ruošiuosi važiuoti, ką taip toli planuoju veikti. Labiausiai įstrigo vairuotojo, kalbančio stipriai rusišku akcentu, komentaras apie galimybę susitikti ten, tolimame krašte, dar gyvenančių lietuvių – „Oj, jeigu sutiksit, tai tik gerai gyvenančių. Lietuviai – žmonės labai darbštūs ir bus ten prasigyvenę, neblogus darbus susiradę.”

Po paskutinių apsitarimų, bendrų daiktų, palapinių pasidalinimo į savo kuprines LiJOT būstinėje, visiškai dingo mintys apie tai, kad kažką galėjau pamiršti įsidėti. Arnas tiek kartu ragino pasinaudoti galimybe savęs bereikalingai neapkrauti ir pasilikti kuprinėje tik išgyvenimui reikalingus daiktus, kad įtikino – turiu tai, kas būtiniausia, vadinasi, viskas bus gerai.

Išvykimo dieną Lietuvos dangus mus išlydėjo tradiciškai: kol nuėjome iš centro į traukinių stotį, gavome pirmą ekspedicijos krikštą – kiaurai permirkome lietuje.

Išlydėjimas Vilniaus stotyje. Atsisveikinimo kalbų, dovanų gavimo, artimųjų apkabinimo valanda prabėgo labai greitai. Atrodo, tik atėjom čia, o jau lipu į traukinį, laikydamas rankoje

medinę kryžiaus, kuri vežame ten, detalę. Net neatsimenu apie ką tą valandą iš tikrųjų galvojau, bet jaučiu, jog išlydėjimas dar nepadėjo iki galo suvokti, kad „Misija Sibiras“ jau tikrai prasidėjo.

Pirmasis nuotykis spėja nutikti labai greit. Įlipę sudarome traukinyje didelį kamštį ir stovime nežinioje, kol paaiškėja, kad išsidalinome atgalinės kelionės traukinių bilietus. Nesu tikras, ar per šitą sąmyšį spėjau pamojuoti išlydintiems. Atrodo, kai pažiūrėjau pro langą, pamačiau jau tik paskutinius Vilniaus stoties pastatus. Vis dėlto – smagu.

Pradėjus kelionę, kuri laiką traukinyje grojo Lietuvos Radijas. V. Kernagio daina, valandos žinios, kurios praneša apie mūsų išlydėjimą – atrodo paprasčiausi dalykai, bet buvo labai gera juos išgirsti išvažiuojant. Galbūt šiuo metu per daug sureikšminu tam tikrus daug prasmės neturinčius dalykus, bet kitaip juk neišeina, kai įsijauti į tai, ką nuoširdžiai darai..

Užmigti traukinyje nėra man labai svetimas dalykas. Tiesa, aš pratęs įveikinti tik 4 valandų trukmės maršrutą tarp Vilniaus ir Plungės. Šį kartą per pirmas keturias kelionės valandas mes beveik net nevažiavome, nes sienų kirtimo formalumai užtrunka ilgiau, nei aš tikėjausi. Visos mums skirtos lovos yra antrame aukšte, kai kurios apribotos sienomis iš priekio ir galo. Tenka draugiškai keistis vietomis, kad visi galėtume bent ištiesti kojas – juk jų dar laukia intensyvios dvi savaitės keliavimo. Negaliu pasakyti, kad išsimiegojau, bet, artėjant prie Maskvos ir traukinyje užsidegus šviesoms, jaučiuosi visai žvalus.

Maskvos priemiesčiuose išsidėsčiusios traukinių stotelės primena mūsų autobusų stoteles. Gamta per nuvažiuotus 500 km beveik nepasikeitusi. Atvažiuojame į stotį pavadinimu „Белорусский вокзал“, visai netoli miesto centro.

Mus pasitinka linksmi nusiteikę Lietuvos ambasados vairuotojai. Dviem autobusiukais važiuojame į ambasadą, kuri nuo seno įsikūrusi pačiame Maskvos centre. Čia mums

suteikiama galimybė pavalgyti ir išsimaudyti. Išklausome nuoširdžius linkėjimus ir padrašinančius įgaliotojo ministro Jono Grinevičiaus žodžius. Už svetingą priėmimą atsidėkojame sudainuodami Lietuvos partizanų dainą.

Turime šiek tiek laisvo laiko prieš skrydį. Esame Maskvos centre, taigi pėsčiomis, su žemėlapiu pagalba, visi dalyviai patraukiame pamatyti Raudonosios aikštės, Soboro. Maskva man palieka didingo ir itin prašmatnaus miesto įspūdį.

Skrydis. Lėktuve sėdint miegoti visai patogiu, gal net patogiau nei traukinyje atsigulus, bet laiko miegui buvo visai mažai (miegą maloniai pertraukia vandens, kavos, karšto maisto pertraukėlės). Vilnių ir Maskvą skiria viena laiko juosta, Maskvą ir Krasnojarską – dar keturios. Taigi išskridę vakare, Krasnojarske nusileidžiame jau prašvitus. Mus ilgokai laiko uždarytus nedideliame oro uosto laukiamajame, darosi karšta kaip pirtyje. Vis dažniau pokalbiai sukasi apie tai, kad jau atsibodo laukimas stotyse ir oro uostuose. Kada gi pagaliau pasieksime Sibiro gamtą?

Ištrūkę į gairių orą greitai susitinkame ekspedicijos vadovo Ginto užsakytą vairuotoją, atvykusį čia iš Abakano, Chakasijos Respublikos sostinės. Vis dėlto mūsų laukia dar viena aštuonių valandų trukmės kelionė, tik šį kartą nauja transporto priemone – mikroautobusu. Kalvos kalvelės už lango padeda pagaliau suvokti, kad tikroji ekspedicijos dalis jau prasideda. Trumpam sustojame prie didžiulio ženklo, žyminčio įvažiavimą į Chakasijos Respubliką – taip, mes atvykome čia, į šį tolimąjį kraštą, esantį už 5000 kilometrų nuo Lietuvos.

Šį kartą, keista, bet atsibundame lovose. Esame viešbutyje „Дружба” Abakane, Chakasijos sostinėje. Kaip supratome iš Ginto pasakojimo apie ekspedicijos planus, čia esame ne paskutinį kartą. Kapinės, kurias tikimės aplankyti, yra išsidėsčiusios gan dideliu atstumu viena nuo kitos, todėl reikės įveikti daug kilometrų tarp stovyklaviečių. Tarpiniai tikslai išsidėstę ne visada pakeliui, taigi kartais gali tekti ir grįžti į jau aplankytas vietas.

Pro langą matosi prancūzišką Eifelį labai primenantis bokštas. Vėliau mieste pastebėjome ir daugiau tokių – didesnių ir mažesnių. Įdomu, kodėl čia taip populiaru juos statyti? O kažkur tolumoje teka Jenisiejus. Tiesa, jį užstoja medžiai ir pastatai, bet matyti, kad iškart už upės keičiasi kraštovaizdis ir prasideda plynos kalvos.

Šį vakarą jau turėtume pasiekti pirmosios stovyklavietės vietą ir pagaliau atsidurti tikroje Sibiro gamtoje. Bet prieš tai einame į miestą ieškoti darbo įrankių ir cemento vežamo kryžiaus statymui. O mieste baisiai karšta. Danguje nė debesėlio ir pradeda atrodyti, kad dalį daiktų, skirtų apsisaugoti nuo lietaus, tempiame be reikalo. O gal Sibiro dangus apgaulingas ir liūtis gali užklupti netikėtai?

Pasirodo, kad statybinių prekių parduotuvėje gali nusipirkti kirvių ir kastuvų, bet čia neparduodamos vyns ir cementas. Šiems reikmenims rasti reikėjo paskirti daugiau laiko ir pastangų.

Vakar ir šiandien pietaujame mažoje užkandinėje netoli nuo viešbučio. Maistas pasirodė visai skanus, o didžiausią įspūdį padarė arbatos saldumas. Šis gėrimas labiau priminė sirupą, nei arbatą.

Prieš išvažiuojant iš viešbučio mus aplanko gan didelės vietinių žurnalistų pajėgos. Mes jiems įdomūs!

Šios dienos kelionės tikslas – Imekas. Tiesa, pakeliui lyg ir neplanuotai aplankome Askizo kapinaites ir tenai, atradę kelis lietuvių kapus, pradedame pirmuosius tvarkymo darbus. Entuziazmo turime be galo daug, tad didžiausios žolės išraunamos akimirksniu, greitai įtvirtinamas į žemę didelis kryžius, kurį radome jau pasvirusį. Neužsibūname, nes mūsų laukia vairuotojas.

Prie pirmųjų netoli Imeko esančių kapinaičių mus pasiveja ir dalis žurnalistų iš Abakano. Čia jie ruošiasi nufilmuoti antrąją savo reportažo dalį. Apsidairius man kyla tik viena mintis – pasirinko gerą vietą filmavimui. Kokiam nuostabiame gamtos kampelyje mes esame?.. Aplink mus nenusakomo grožio žalios kalvos ir tik kur ne kur matomi maži ploteliai, apaugę beržais. Iš susižavėjimo aplinka pabudina TV žurnalistės pastaba, kad šita žolė aplink mus pilna erkių ir dauguma jų nešioja užkrečiamas ligas. Skamba nelabai įtikinamai, tad susirenkame įrankius ir patraukiame per pievą link kapinaičių.

O žurnalistai nepabūgsta ir seka mums iš paskos...

Privažiavus Imeką mus ištinka lengvas kultūrinis šokas. Aplink mus skurdus, bet tikras mažo Sibiro kaimelio gyvenimas. Kelią užstoja karvės, o arkliai nuo kepinančios saulės slepiasi autobuso stotelėje. Stovyklavietę įsikuriame gan tolokai nuo kaimo, bet arti upelio ir besiganančios arklių kaimenės. Tarp palapinių plaikstosi mūsų trispalvė. Pagaliau mes gamtoje, prie laužo. Pagaliau mes pradedame daryti tai, dėl ko čia ir atvykome – lankyti vietas, į kurias buvo atvežti mūsų seneliai, ir pagerbti jų atminimą.

—————-24d.—————

Pajudame iš pirmosios stovyklavietės link netoliese esančių kapinaičių. Likę keli vaikinai apžiūrime ar nepaliekame jokių daiktų ar šiukšlių (palikti kiekvieną stovyklavietę gražesnę

nei radome – viena iš kasmetinių ekspedicijos tradicijų) ir imame su savimi nuolat gabenamą cemento maišą. Nešti tokį svorį kaitinant saulei – vienas iš pirmųjų fizinių išbandymų. Pusiaukelėje, priešais pat nemažą kalną, mus išgelbsti vietinis gyventojas, kažki kur lauko keliuku važiuojęs žiguliais. Iš pradžių labai įtariai su mumis bendravęs, vis dėlto sutinka pavežėti mūsų maišelį iki kapinių. Mes, tuo tarpu likę dviese su Kęstu ir dviem mūsų kuprinėmis, su palengvėjimu ir pokalbiu apie LDK ir mongolų imperiją žygiuojame toliau pasivyti draugų.

Kai pasiekiame kapines, randame saviškius jau besidarbuojančius. Prisidedame prie gan didelio medinio kryžiaus atstatymo. Pavyksta, manau, gan neblogai, nes aplink randame nemažai akmenų, kurių pagalba kryžius įtvirtinamas nepajudinamai. Dar bent kelis ar keliolika metų jis turėtų priminti kiekvienam, užsukusiam į šį pasaulio kampelį – čia likimo nublokštų lietuvių atminimas saugomas ir nepamirštas.

Prie kapinaičių mūsų jau laukia transportas, kurį surado ir netgi pats atvyko deputatas iš Taštyo miestelio. Nusifotografavę su juo gražiame kalvų fone, susitalpinę į dvi mašinas, lengvąją ir autobusiuką, važiuojame toliau.

Taštyje, kuris yra rajono centras, išlipame prie administracijos. Netoliese – muziejus, kuriame mus itin svetingai priėmė istorikė Lena, ir, žinoma, kaipgi miestelio centras be Lenino statulos. Paklausiamo Lenos apie vietinių gyventojų požiūrį į tokį sovietmečio palikimą. Atsakymas paprastas: žmonės į tai žiūri kaip į savo šalies istoriją ir to ypatingai nesureikšmina. Apskritai – tokio tolumo Rusijos kampelio žmonėms nelabai rūpi šalies politikos peripetijos, svarbiausia tai, kad maisto ant stalo netrūktų. Netrukus, nespėjus net apžiūrėti muziejaus, mus priėmimui pakviečia pas administracijos vadovą. Jame mūsų laukia

oficialus pokalbis ir bendros fotografijos vietos laikraščiui. Beje, labai patogiu, kai rajono mero ir rajoninio laikraščio redaktoriaus kabinetai yra šalia vienas kito.

Link sekančio, Ginto žodžiais tariant, turbūt, pagrindinio šių metų ekspedicijos tikslo, buvusio Balachtašo kaimo teritorijos, pajudame mums rajono administracijos paskolintu mokyklos autobusu. Ši kelionės dalis įsimenanti tuo, kad net vasaros metu neišjungiamas šildymas privertė mus sušokti į autobuso palubes. Turbūt tuo metu ant autobuso šono būtų labiau tikęs ne užrašas „дети“, o skelbimas “сауна”.

-----25d.-----

Jeigu visi mano dienoraščio įrašai turėtų pavadinimus, ši diena vadintųsi „kryžių statymo diena”. Tai tikrai buvo Didžiųjų Kryžių statymo diena. Taip šitą dieną pavadintų J.J.R. Tolkienas, kuris, suteikdamas paprastiems žodžiams didelę reikšmę, juos rašydavo iš didžiųjų raidžių ir taip kurdavo naujus vietovardžius ir asmenvardžius. Taip šią vietą vis dar vadina seniausieji Maturio apylinkių gyventojai – kalnas ant kurio stovi didieji lietuvių kryžiai.

Čia, ant mišku apaugusio kalno, praleidome visą dieną.

Kai ryte atėjome, radome vos du, tris dar nenuvirtusius lietuviškus kryžius. Likusieji gulėjo giliai paskendę aukštoje žolėje, tarp krūmų ir nuvirtusių medžių. Dar keletas, keliolika metų ir šį paskutinį atminimą Sibiro gamta būtų nunešusi į užmarštį. Taip, kaip nusinešė visą kalno papėdėje buvusį didžiulį tremtinių kaimą – Balachtašą.

Kai vakare saulei leidžiantis ir gausioms uodų pajėgoms puolant rinkomės savo daiktus, vaizdas buvo visai kitoks. Su pakylėjimu širdyse fotografavomės didingai stovinčių keliolikos kryžių fone, kurių vienas – naujai mūsų iš Lietuvos atgabentas lietuviško ažuolo kryžius.

Dabar, sėdėdamas prie laužo, maštau, kad jau galiu pasakyti: labai daug patyriau ir pamačiau šitoje ekspedicijoje. O ji dar tik įpusėja. Šiąnakt galima skaičiuoti krentančias žvaigždės, tūkstančiai jų šviečia danguje. Sako, kažką reiškia, kai pamatai krentančią žvaigždę. Man visai patinka simbolika. Kryžius – prasmingas ir nesenstantis, mano nuomone, netgi mistinis simbolis. Nebelieka kaimo, nebelieka žmogaus, bet lieka stovėti medinis kryžius. Prisimenu, kad už dešimties metrų kuprinėje guli su manim keliaujanti, nors žygyje visiškai nepraktiška, mažutė maldaknygė. Man, dar vaikui, ją padovanojo a.a. prosenelė, kuriai gyvai pavyko grįžti iš tremties Sibire, Komijoje, Žešarte. Jos vyras, mano prosenelis, kuris buvo didelis optimistas, visus nuolat ragindavo nenusiminti ir tikėtis grįžti ir gyventi, dirbti ir vėl susitikti Lietuvoje. Deja, kaip rašo amžininkai atsiminimuose, „taip žiauriai, neteisingai žuvo mūsų guodėjas Auškalnis“. Mano maldaknygės pirmajame puslapyje – ranka parašyti žodžiai „Nepamiršk Dievo ir mirusiųjų / Pauliui / proanūkiui nuo močiutės“. Tikiuosi ši kelionė, šie didžiuliai kryžiai ant kalno netoliese padės ne tik man nepamiršti..

—————-26 -27 d. —————

Šį rytą paliekame jau visai pamėgtą stovyklavietę. Iškeliaujame žvyrkeliu link artimiausio kaimo Maryp. Įveikti kelis kilometrus pėsčiomis su pilnomis kuprinėmis čia daug sunkiau, nei maniau iš anksto. Viso to kaltininkė – kaip kaitrinė lempa danguje pakabinta – saulė. Vis dar nemačiau, kaip atrodo sibirietiškas lietaus debesis. Pasiekę tikslą, sustojame pailsėti mokyklos kieme. Turime progą iš arčiau apžiūrėti kaimą. Iš šito, ir apskritai iš visų Sibire aplankytų kaimelių, labiausiai atmintyje įstrigęs vaizdas: aukšta tvora, už tvoros – dar aukštesnė žolė, iš žolės kyšo pusė didžiulės satelitinės lėkštės, šalia – pakrypęs medinis, bespalvis namelis su ryškiai mėlynomis langinėmis. Kartais, pamatęs vis dar naudojamą

šulinį su svirtimi, pagalvoji, kad jei ne apvalus satelitas kiekviename kieme, galėtum lengvai įsivaizduoti grįžęs kokius penkiasdešimt metų atgal į praeitį.

Pirmą kartą mūsų grupei tenka išsiskirstyti. Gintas su keletu bendražygių viena mašina išskuba aplankyti Miziukholo kapinių. Pora žmonių lieka saugoti daiktų Matūre prie mokyklos, o mes penkiese patraukiam link stotelės. Bandysime grįžti į Taštypą maršrutiniu mikroautobusiuku. Lūkuriuojame stotelėje kartu su vietiniais gyventojais, taip pat laukiančiais autobuso. „А вы литовцы?“ – išgirstame. „Да“. „А я Kazlauskaite“ – šypsosi. Suklūstame supratę, kad tai mus atpažino iš prie kuprinės prikabintos Lietuvos vėliavėlės. Autobusiukas atvažiuoja netrukus, spėjame tik visai trumpai pasikalbėti. Apie tėtį, kuris grįžo į Kauną ir su kuriuo visi ryšiai nutrūkę, apie jau nebe lietuviškų bruožų, bet mielą anūkėlį, čia pat linksmai lakstantį aplink..

Naktį Taštype miegame šalia mokyklos įsikūrusiame vaikų bendrabutyje. Vasara, tad jis visiškai tuščias. Čia net nesimato įprastos satelitinės antenos. Būdami šito pastato viduje mes grįžome bent dvidešimt metų atgal į praeitį. Tiksliau, būtume grįžę, jei nebūtume išsidavę naudodamiesi reta proga pakrauti visus įmanomus elektronikos įtaisus, kuriuos su savimi turime.

O vaikai, kurie čia gyvena besimokydami, turbūt žiemą džiaugiasi mus kaitinusio autobuso „сауна“ šiluma.

Per pirmą išaušusios naujos dienos pusę spėjame nuveikti daug įvairių ir įdomių dalykų: pasiklausome gyvai tradiciniais chakasų instrumentais atliekamų muzikos kūrinų, išgirstame dainos – neoficialaus Chakasijos himno įrašą, pamatome save pirmame vietinio laikraštuko puslapyje. Bet svarbiausi įvykiai mūsų laukia vakarop.

Atvykę į Mažųjų Arbatų kapinaites aptvarkome ten rastus lietuvių kapus. Išlaisviname kryžius iš krūmų ir medžių nelaisvės, paliekame šią atminimo vietą daug šviesesnę nei radome... Ir pagaliau tai, ko labiausiai nekantraudami laukiame – aplankome čia gyvenantį lietuvį Eduardą. Į pirmąsias pokalbio dalyvių gretas nesiveržiu, bet susidomėjęs klausausi pasakojimo stebinančiai taisyklinga lietuvių kalba. Kiekvieną paperkanti šio senolio charizma ir tiesmukiškas būdas kartais priverčia mane nejučiomis nusišypsoti. Matau, kaip Eduardas tiesiog dega noru papasakoti mums savo gyvenimo istoriją, neprašydamas užuojautos dėl patirtų sunkumų, visai nenorėdamas pasiguosti, kad gyvena taip toli nuo gimtinės. Dega noru tiesiog papasakoti savo istoriją. Lietuvis, lietuviams, lietuviškai. Ne kažkur kitur, o būtent čia, kur jis gyvena, Sibire, Малые Арбаты kaimelyje.

Stovyklavietė prie ežero. Netoli gyvenvietės labai keistu pavadinimu. Porą kartų pravažiuojant bandžiau perskaityti, bet neįveikiau to ilgo ir sudėtingo vietovardžio. Trumpam išvažiuovome iš Chakasijos teritorijos ir esame Krasnojarsko krašte. Dienoraštį rašau gan neįprastoje vietoje, bet apie tai šiek tiek vėliau.

Šią dieną pradėjome Abakane. Taip, mes ten grįžome, kaip ir žadėjome. Šiandien, pasirodo, šeštadienis ir blaivaus bei galinčio mus su visa manta pavežti vairuotojo paieškos neplanuotai užtrunka. Šį laiką išnaudojame pasivaikščiavimui po negailestingai saulės kaitinamą Abakaną. Džiaugiuosi galimybe savo akimis pamatyti, kaip šiais laikais atrodo tikras tipinis Rusijos gilumoje esantis miestas. Į akiratį vienas po kito patenka privalomi tokio miesto atributai: geltona šaltos giros cisterna, gazuoto vandens aparatas spalvotame karuselių parke, vaikai, besimaudantys fontane, stereotipiniai gatvių ir prospektų pavadinimai ir didžiausia

kada nors matyta Lenino statula. Kaip bebūtų, dabar Abakanas jau tapo miestu, kuris man labiausiai savas visoje Rusijoje. Ir jau daugmaž pažįstamas, ir jau truputį įgrišęs, ypač žinant, kad bent trumpam čia teks grįžti ir trečią kartą.

Išsiunčiu pašte artimiausiems žmonėms atvirlaiškius su Chakasijos vaizdais priekinėje ir savo linkėjimais antroje pusėje. Įdomu, kada jie pasieks Lietuvą?

Po truputį pradeda aiškėti dienos planas ir po kurio laiko mūsų šešioliktukas jau važiuoja mažyte 15 vietų „Gazele“, tris ar keturias vietas užkrovę kuprinių kalnais. Pasirodo, kad miego ir poilsio trūkumui kamuojant įmanoma saldžiai nusnausti net ir tokiomis keliavimo sąlygomis.

Taigi, grįžtu prie mūsų stovyklavietės temos. Su manim ir Eglute kartu maudytis savarankiškai eina ir didelis bei protingas netoliese įsikūrusių kinologų šuo. Kartais taip lengva susirasti draugų.

Išsimaudžius mus užkalbina aplink ežerą vaikštinėjantis vyras. Tai sibirietis, gimęs baltarusio ir ukrainietės šeimoje, pasak jo, kaip ir visi provincijos gyventojai, tiesiog negalintis pakęsti maskviečių, – “Плохие люди, проста плохие”. Įdomus požiūris.

O dienoraštį šįvakar rašau kiek tolėliau nuo stovyklos ir ežero, ant kalniuko, tolumoje spindint pilnačiai. Atėjome čia su Benu, Kazimiru ir Tadu trumpam šiek tiek atitrūkti nuo bendro pasisėdėjimo prie laužo. Su sąsiuvinukais ir žibintuvėliais po žvaigždėtu dangum, iš šono turėtumėm atrodyti kaip keturi lietuviški jonvabaliai kažki ko atklydę į Sibiro platybes. Šiek tiek rimta, šiek tiek komiška, bet tikrai labai geras jausmas.

Šį rytą pusryčiai vėlyvesni nei įprasta, neturime net teorinės galimybės kur nors nuskubėti. Bet kokie pusryčiai! Anksčiau nepatingėję atsikelti draugai pririnko lauko aviečių ir skalsioji ryžių košė pavirto tikrai gardžiu desertu. Ačiū jiems.

Šiandienos tikslas – Танзыбей kapinių aplankymas ir sutvarkymas. Atrandame nemažai lietuvių kapų ir imamės darbo, kurio čia tikrai yra. Kertam, pjaustom, nešam medžius ir šiek tiek nuošaliau iš jų sukrauname didžiulį kalną. Rimtai paplušėję galime įvertinti savo pastangas – dar kurį laiką nė vienas vietinis gyventojas nepraeis pro šalį nepastebėjęs isiskiriančių, tvarkingesnių nei aplinkiniai, katalikiškų lietuvių kapų. Tuo labiau, kad čia stovi bent pora įdomių geležinių, išraitytų lyg tai būtų iš žemės išaugę medeliai, kryžių. Tokius net Gintautas pripažįsta matęs Sibire bene pirmą kartą, bet pasiūlo aplankyti bet kurias senesnes kapinaites Lietuvoje ir garantuoja – tokių kryžių rastume ne vieną.

Kita – daugybės įveiktų kilometrų ir tarpusavio diskusijų dėl tolimesnių kelionės planų diena. Ko tik nebuvo: rimti ir šmaikštūs pasitarimai, vairuotojas, vidury kelio apsigalvojantis, kad vis dėl to mūsų nebeveš ir numetantis mus atgal į Abakaną. Galų gale, viskas gerai, kas gerai baigiasi. Atsisakę dušo, viešbučio kambariukų, poilsio prie ežero arba kalnų papėdėje, važiuojame ten, kur iš tikrųjų visi norime važiuoti – į tolimąją Saralą, apie kurią retkarčiais nugirsdavome kalbant Gintautą nuo pat atvykimo į Chakasiją.

Kalnų apsuptą slėnį ir jame įsikūrusį kaimą pasiekiame jau pradėjus temti. Turbūt stovyklos įsikūrimas prieblandoje būtų buvęs problematiškas ekspedicijos pradžioje, bet dabar tai nesukelia mums jokių sunkumų. Džiaugiamės suradę tikrai patogią pievutę palapinėms – šalia kaimelio ir kapinių, netoli upelio ir miško.

„Auksas! Auksas! Auksas! Plaukimo Meilutytės 😊 visi labai laimingi:)” – perskaitau ryte trumpam įjungtame savo telefone. Netikėtos naujienos iš Lietuvos nesvietiškai pradžiugina. Išsišiepęs plušu ieškodamas šakų ir tempdamas arčiau laužo. Malkų reikės dar vienai, jau paskutinei, nakčiai. Didesnioji dalis komandos dabar žygiuoja ieškodami atokių Cibulos kapinių, o aš šį kartą pasilikau prižiūrėti stovyklos. Draugiškai pavydžiu jiems, bet ir pats stengiuosi neleisti laiko veltui. Anksčiau minėjau, kad dar nemačiau sibirietiško lietaus debesies. Šiandien prisižiūrėjau ir debesų, ir žaibų, ir prisiklausiau griaudėjimo. Įdomiausia, kad ant manęs nukrito vos keli lietaus lašeliai. Atrodė, kad lyja visur 360-ies laipsnių kampu apie mus, tik slėnis, kuriame įsikūrusi Sarala, tarsi apsaugotas nuo šios gamtos stichijos. Labai tikiuosi, kad nuo jos apsaugoti ir į tolimą žygį išėję draugai.

O su taip pat stovykloje likusiais bendražygiais įdienesius patraukiame link šalia esančių Saralos kapinaičių. Turime tik vieną kirvį ir vieną pjūklą, tad trise pakaitomis dirbdami pasistengiame palikti šį plotelį, kuriame ilsisi amžinybėje mūsų tautiečiai, kuo šviesesnį, atviresnį ir jaukesnį. Padirbėję įvertiname, kad ryt čia grįžus dar reiks sutvirtinti tvoreles ir kryželius.

Grįžę į stovyklą nusiprausiamo lediniame upelyje ir netgi turime progą susipažinti su Juozu, lietuviu, atvažiavusiu pas mus savo raudonu motociklu. Juozas jau nekalba lietuviškai, bet pasisveikina garsiai pasakydamas „Laba diena”. Jį aš visada prisiminsiu kaip nuoširdų ir šiltą žmogų, kuris, kaip tik galėjo, bandė mumis rūpintis, nerimavo dėl mūsų, grįžtančių iš Cibulos žygio. Juozas kelis kartus išvažiudavo ir vėl grįždavo pas mus atveždamas susipažinti savo anūką, rusiškai linksmą savo žentą, raugintų agurkų, rūkytos mėsytės ir kibiriuką šviežių žirnių, savo lietuvišką „laba diena” ir „labas vakaras”..

Prisimenu, kaip kažkas kategoriškai uždraudė Maskvoje gerti vandenį iš krano – „ką gali žinoti, geriau nerizikuok“. Čia visi sukaitę pasigardžiuodami geriame ledinį upelio vandenį, nekyla net minčių apie jokią riziką, nes jos tiesiog nėra. Pasinaudoju proga užlipti į aukštą, netoliese stovintį kalną ir įkopti Kęstučio paruoštomis improvizuotomis kopėtelėmis į ant kalno augantį medį. Sėdžiu ant šakos ir, žiūrėdamas į mažutes toli apačioje likusias mūsų palapines, jaučiuosi pasakiškai gerai, galvoje visiškai švaru, jokių blogų minčių – tik šios kelionės įspūdžiai. Bėgte pasileidžiu kalno šlaitu, kartais vos ne vos išsilaikydamas ant kojų ir nenusiversdamas kūlversčiais, pasiekiu stovyklą. Nespėjęs paklausti, kaip sekėsi Cibuloje pirmųjų grįžusių, išgirstu kvietimą – reikia kelių žmonių dar kai kur nuvažiuoti. Tuo metu paskubomis ieškodamas žygio batų net neįsivaizdavau, kad netrukus pamatysiu tai, kas Sibire paliks antrą pagal dydį įspūdį, po Balakhtašo didžiųjų kryžių.

Pilnomis vandens provėžomis, kurias vargu ar įveiktų šiuolaikiniai džipai, mediniu tiltu per laukinę upę, siaurais miško keliukais, senu, bet galingu UAZ'iku pasiekiame vietą, kur turėtume rasti Juzikų kapines. Pirmą, gal ir paskutinį kartą patiriu, kas yra tikroji taiga. Žodis pamatyti čia visiškai netinka, tai galima tik pajauti – gyvą, šaltą ir drėgną taigos alsavimą. Per penkias minutes sušlampu iki pusės – brisdami per kemsynus, gilų sutręšusių medžių ir žolės sluoksnį, bergždžiai ieškome lietuviškų kapų. Viskas ką pavyksta aptikti, tai pora metrų apsamanojusios kapinių tvorelės ir trejetas medinių, stebuklingu būdu dar išlikusių kryželių. Pakeliu vieną jų nuo žemės ir atrėmęs į medį bandau perskaityti, tikriausiai, lenkišką arba ukrainietišką užrašą. Nepavyksta suprasti to, kas parašyta beveik išblukusiomis raidėmis..

Kelionė atgal į Lietuvą panaši į ankstesnę mūsų kelionę Sibiran. Tik viskas kitaip – viskas atvirkščiai. Pirmiausia ilgas naktinis važiavimas autobusu, bandant įsitaisyti pačiomis netinkamiausiomis miegui pozomis. Oro uostai, lėktuvai, Maskva, šiltas pasibuvimas Lietuvos ambasadoje, traukinys, Vilnius..

Dienoraštyje bandžiau atskleisti kuo daugiau savo įspūdžių, jausmų ir patyrimų, bet tiek daug liko nepaminėta.. Atrodo net nepasidžiaugiau kartu keliavusia nuostabia komanda, kuria džiaugiausi kiekvieną bendros ekspedicijos valandą. Yra žmonių, kuriuos sutikus net po ilgo laiko, visada gali jaustis, kaip sutikęs draugą, su kuriuo sieja kažkoks mistiškas ryšys, nenutrūksiantis visą gyvenimą. Esu įsitikinęs, kad toks ryšys dabar jau neišvengiamai sieja mus, „Misija Sibiras’12“ dalyvius.

Traukinyje, negalėdami sutilpti prie bendro vakarienės stalo, jungiamės prie nepažįstamų žmonių ir nejučia pradėdame pirmuosius ekspedicijos pristatymus.. Paskutiniai popierinio mano dienoraščio žodžiai, tie patys, kuriuos garsiai sušukome prieš pat lipdami iš traukinio Vilniuje – „Ekspedicija baigėsi, bet misija tik prasideda“.